

Namens EenVandaag hebben wij een rondgang gemaakt langs de proeftuinen uit fase 1 en fase 2 van het programma, en daaruit blijkt dat ongeveer driekwart van de 50 proeftuinen achterloopt op het oorspronkelijke schema. Daarnaast blijkt dat tot dusver in 13 proeftuinen in [totaal ruim 1.800 huizen aardgasvrij zijn](#), terwijl het programma beoogt dat in 2027 50.000 huizen aardgasvrij zijn. Kunnen jullie reageren op deze achterstanden? Wat zien jullie als de voornaamste verklaringen?

In 2018 zijn we gestart met het aardgasvrij maken van de bestaande bouw. Dat was toen helemaal nieuw. Het betreft verschillende nieuwe technieken, een nieuwe rol voor gemeenten en nieuwe werkwijzen voor betrokken partners. Ook voor bewoners was dit allemaal nieuw. Het gaat inderdaad minder snel dan wat we in 2018 verwachtten. Daarbij geldt dat zorgvuldigheid boven snelheid is gekozen door de proeftuinen. De hoge mate van tevredenheid van bewoners met het eindresultaat - dat in het recente TNO onderzoek is aangetoond - ondersteunt dat dit de juiste strategie is. Met de lessen uit de proeftuinwijken kan in heel Nederland meer snelheid worden gemaakt. Daarbij blijft zorgvuldigheid natuurlijk evenzeer van belang.

In de afgelopen jaren is ontzettend veel geleerd door gemeenten met een proeftuin bijvoorbeeld over participatie en de samenwerking met bewoners (initiatieven). Dit levert praktische handvatten op voor alle gemeenten in Nederland. Zie bijvoorbeeld de link naar de [Gemeentereis Aardgasvrij | Programma Aardgasvrije Wijken](#), waar veel kennis is gebundeld. Het PAW en het Expertise Centrum Warmte zijn opgegaan in het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW). Hierin wordt doorgegaan met leren en kennisdelen. Op dit moment wordt gewerkt aan de jaarlijkse monitor proeftuinen, die voor de zomer gereed zal zijn. Op dit moment zien wij al dat:

- o Het draagvlak voor verduurzaming en aardgasvrij wonen is door de geopolitieke ontwikkelingen sterk gestegen onder eigenaren/bewoners.
- o Elk jaar wordt er ontzettend veel geleerd. Het is zichtbaar dat de 2e en 3e ronde proeftuinen leren van de 1e ronde en daardoor sneller op stoom komen.
- o We zien eerste contouren voor aanpakken ontstaan die opschaalbaar zijn, zowel voor individuele woningverduurzaming als voor VvE's.
- o Eigenaar-bewoners van proeftuinen die hun woning aardgasvrij hebben laten maken, geven gemiddeld een 8,7 voor hun woning. Link [Eerste ervaringen van bewoners met aardgasvrij wonen positief \(tno.nl\)](#)

Een aantal factoren maken dat het langer duurt om de plan- en uitvoeringsfase binnen deze proeftuinen te doorlopen:

Externe omstandigheden (buiten de invloedssfeer van gemeenten)

- o Corona heeft gezorgd dat gemeenten voor lange tijd niet samen konden komen met bewoners. Hierdoor is het opbouwen van draagvlak en deelname van eigenaren/bewoners minder vlot verlopen.
- o De geopolitieke ontwikkelingen (oorlog Oekraïne) en daardoor stijgende investeringskosten maken dat investeerders hun businesscase opnieuw tegen het licht houden. Hierbij speelt ook de onzekerheid naar de toekomst omdat de aardgasprijzen zijn gekoppeld aan de subsidiehoogte van de SDE++ en aan ACM-tarieven. Dit geldt ook voor de lokale partners. Zo hebben warmtebedrijven zich op een aantal plaatsen al teruggetrokken en moet er soms opnieuw een (Europese) aanbesteding plaatsvinden. Dat kost een aantal maanden tot een jaar.
- o Krapte op de arbeidsmarkt en als gevolg daarvan capaciteitstekort bij zowel uitvoerders als gemeenten.

- o Ontwikkelingen in juridische en beleidsmatige kaders. Zo was er bij de start van de proeftuinen nog een boete op het afsluiten van een aardgas aansluiting. De Nieuwe Wet Collectieve warmtevoorziening (Warmtewet) moet nog vastgesteld worden en ook de Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie. Verder lopen gemeenten tegen veel onvoorziene nieuwe juridische vraagstukken aan die uitzoektijd vergen.
- o Het onderling afstemmen van plannings door betrokken partijen kost tijd. Zo heeft een woningcorporatie een eigen investeringscyclus en deze moet passen bij de technische oplossing en de planning van de gemeente. Hetzelfde geldt voor de netbeheerder en andere partners. Zo speelt in een aantal proeftuinen netcongestie een rol.

2. Interne factoren

- o Sommige gemeenten kiezen voor zorgvuldigheid in plaats van snelheid. Dit heeft een aantal redenen. Ten eerste omdat het voor de eigenaren/bewoners in de wijken een ingrijpende gebeurtenis is dat hun woning aardgasvrij wordt. Dit geldt ten aanzien van de technische oplossing, die 100% betrouwbaar moet zijn. Deze is in meerdere proeftuinen bijgesteld op basis van voortschrijdend inzicht. Dit geldt ook ten aanzien van het participatie- en communicatieproces met bewoners. Het is een nieuw onderwerp voor zowel de gemeente als bewoners en het vereist tijd om elkaar goed te leren kennen/begrijpen, vertrouwen op te bouwen om vervolgens met elkaar aan de slag te kunnen. Tot slot spelen het zorgvuldig afwegen en verdelen van de financiële risico's een rol. We zien bijvoorbeeld dat gemeenten kiezen om eerst een pilot voor een klein aantal woningen te starten, alles goed in te regelen zowel technisch, financieel als sociaal en daarna op te schalen naar de hele wijk. Daarmee wordt het aantal woningen dat op korte termijn gerealiseerd is kleiner.

2. Denken jullie dat het doel (50.000 huizen in 2027) nog gehaald kan worden? Zo ja, op basis waarvan?

Het aantal gerealiseerde aardgasvrije woningen ligt volgens de huidige informatie vanuit het NPLW rond de 2.300 woningen. 33% van de proeftuinen is na de planvormingsfase inmiddels gestart van de uitvoeringsfase. Een groot deel van de proeftuinen geeft nu aan in 2028 klaar te zijn. We kunnen niet met zekerheid zeggen dat de doelstelling van 50.000 woningen in 2027 gehaald wordt. Hiervoor zijn proeftuingemeenten niet alleen afhankelijk van hun eigen inzet maar ook grotendeels van externe factoren.

3. Wij hebben diverse deskundigen op het gebied van de energietransitie gesproken en zij uiten een aantal kritiekpunten op de wijkgerichte aanpak. Zij constateren dat er, met name bij het Rijk, een gebrek is aan lerend vermogen. Obstakels en knelpunten worden onvoldoende (snel) opgelost. Dit is overigens in lijn met conclusies van het PBL vorig najaar. Wetgeving en beleid komen veel te traag van de grond (de nieuwe warmtewet loopt al jaren achter, de gebouwgebonden financiering is er niet gekomen, de WGIW is vertraagd, de beloofde 'visie op betaalbaarheid' is er nog niet). Ook wordt er te weinig gekeken naar successen uit het buitenland.

De evaluatie van het PAW, uitgevoerd door KWINK Groep en Rebel, maakt onderscheid tussen het programma als geheel en de drie sporen van het programma: proeftuinen, het Kennis- en Leerprogramma (KLP) en het beleidsspoor. Voor het rapport zie de link. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/10/14/evaluatie-programma-a>

ardgasvrije-wijken. De uitkomst van de evaluatie laat zien dat het PAW de beoogde effecten behaalt en dat dit over het algemeen gebeurt op een efficiënte wijze. Het programma is zowel doeltreffend als doelmatig bevonden.

In de praktijk bleek dat het niet makkelijk is om op basis van signalen aanpassing in bestaand beleid door te voeren. Het voorbereiden en aanpassen van wetgevingstrajecten gebeurt zorgvuldig en in overleg met betrokken partijen en heeft daardoor soms meer tijd nodig dan voorzien. Recent is gebleken dat Nederland een voorloper is met de wijkaanpak in Europa zoals blijkt uit nieuw onderzoek van de OESO. Dit wordt binnenkort gepubliceerd.

Deskundigen stellen ook dat meer centrale regie nodig is, met een duidelijke routekaart en doorzettingsvermogen. Het wordt nu te veel decentraal geregeld, en aan gemeenten overgelaten, waardoor deze allemaal het wiel proberen uit te vinden.

Het Nationale Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) geeft als interbestuurlijk programma opvolging aan het programma Aardgasvrije Wijken (PAW). Het NPLW is opgericht vanaf 1 januari 2023 en deelt met alle gemeenten kennis en handelingsperspectief, onder meer door de geleerde lessen uit de proeftuinen over een wijkgerichte aanpak te gebruiken. Hiermee stimuleren ze gemeenten om over te gaan tot een aanpak met wijkuitvoeringsplannen.

De accounthouders van het NPLW bezoeken voor mei 2023 alle gemeenten en proeftuinen om hier persoonlijk signalen en ervaringen op te halen. Zo krijgen zij een goed beeld van wat de stand van zaken is van de lokale warmtetransitie en wat gemeenten nodig hebben om hun regierol hierin goed te kunnen vervullen. Gemeenten weten het beste wat er nodig is aangezien de warmtetransitie maatwerk is. Dat beeld (de zogenaamde monitor) wordt rond de zomer gedeeld met de Kamers, gelijk met een uitwerking van wat het NPLW komende jaren gaat doen om gemeenten te ondersteunen in hun regierol bij de lokale warmtetransitie.

Samen met gemeenten en haar interbestuurlijke partners zet het NPLW een stevige regiostructuur op voor de lokale warmtetransitie, gelijk aan de RES regio's (Regionale Energiestrategie). Door optimaal samen te werken binnen de regio kunnen gemeenten synergievoordelen behalen. Naar verwachting is die regiostructuur na de zomer operationeel. Er wordt 9 miljoen subsidie beschikbaar gesteld vanuit het ministerie van BZK om gemeenten te faciliteren bij het inrichten van de regiostructuur.

Het NPLW vervult ook de één loket functie voor het delen van alle kennis over de lokale warmtetransitie en het ontwikkelen en laten uitvoeren van een monitor voor de lokale warmtetransitie. Daarmee krijgen gemeenten meer overzicht en inzicht in wat er allemaal aan randvoorwaarden en steun beschikbaar is.

Het voorgaande maakt dat er ook vraagtekens worden gezet bij de doelmatigheid van het PAW-programma en het daarmee gemoeide budget.

Dit is niet het geval zoals blijkt uit de uitkomst van het onafhankelijke evaluatie van Kwink/Rebel. De conclusie hiervan was dat PAW wel doelmatig en doeltreffend is. Zie link naar de evaluatie:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/10/14/evaluatie-programma-aardgasvrije-wijken>

Regelgeving en subsidievoorwaarden veranderen doorlopend waardoor het heel ingewikkeld is om de businesscase van bijvoorbeeld een warmtenet door te rekenen. Ook de subsidieregelingen voor individuele bewoners zijn nog te ingewikkeld.

Regelgeving en subsidievoorwaarden worden niet doorlopend veranderd. Het is wel zo dat de minister er veel aan gelegen is om zo ver mogelijk te komen met het doel om van het aardgas af te raken. Daarom kunnen partijen in de proeftuingemeenten gebruik maken van veel verhoogde subsidies (ISDE, SAH, SDE++, SVVE, DUMAVA). Daarnaast kunnen het Warmtefonds, de lokale aanpak van het nationaal isolatieprogramma en de uitvoeringskosten worden benut. Als laatste is speciaal voor warmtenetten de Warmte Infra Subsidie (WIS) in ontwikkeling. Deze subsidie zal medio dit jaar opengesteld worden. Medewerkers van het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW), helpen en ondersteunen de proeftuinen bij het vinden van geschikte financieringsmogelijkheden en geven informatie over financieringsvraagstukken en sluitende business cases.